

Quia confortavit voces portarum tuarum
benedicxit filiis tuis in medio tui.

Qui posuit terminum tuam pacem :
adipe [Al. et adipe] frumenti saturavit te.

Qui emittit eloquium suum terræ :
velociter currit verbum ejus.

Qui dat nicem quasi lanam :
pruinam [Al. pruinas] quasi cinerem spargit.

Projecit glaciem suam quasi buccellas :
ante faciem frigidus ejus quis stabit ?

Mittet verbum suum, et solvet illa :
spirabit spiritu suo, et fluent aquæ.

Qui annuntiat verbum suum Jacob :
præcepta sua, et judicia sua Israel.

Non fecit similiter omni genti,
et judicia ejus non cognoscent. Alleluia.

ALLELUIA.

CXLVIII. Laudate Dominum de caelis :
laudate eum in excelsis :

Laudate eum, omnes Angeli ejus :
laudate eum, omnes exercitus ejus.

Laudate eum, sol et luna,
laudate eum, omnes stelle luminis.

Laudate eum, caeli calorum,
et aquæ, quæ super caelos sunt,

Laudent nomen Domini :
quoniam ipse mandavit [h. præcepit] et creata
sunt.

Statuit ea in sæculum [h. æternum], et in æter-
num¹ [h. sæculum],

præceptum dedit, et non præteribit.

Laudate Dominum de terra :
dracones et omnes abyssi.

Ignis, et grando, nix, et glacies :
ventus, turbo, quæ faciunt sermonem ejus.

Montes et omnes colles :
lignum fructiferum et universæ cedri.

Bestiæ, et universa jumenta,
reptilia, et aves volantes.

Reges terræ et omnes populi :
principes et universi iudices terræ.

Juvenes, et virgines :
senes cum pueris laudent nomen Domini.

1. Nostris mss. hic quoque habent et in sæculum.

Quoniam sublime nomen ejus solius :
gloria ejus in cælo et in terra.

Et exaltavit cornu populi sui :

laus omnibus sanctis [h. misericordibus] ejus,
filiis Israel populo appropinquantis [h. propinquo]
sibi. Alleluia.

ALLELUIA.

CXLIX. Cantate Domino canticum novum :
laus ejus in congregatione sanctorum [h. mis-
ericordium].

Lætetur Israel in factore suo :
filiis Sion exsultent in rege suo.

Laudent nomen ejus in choro :
in tympano, et cithara cantent [h. psallant] ei.

Quia complacet sibi Dominus in populo suo :
exaltabit [h. glorificabit] mansuetos in Jesu [h.
salutem].

Exsultabunt sancti [h. misericordes] in gloria :
laudabunt in cubilibus suis :

Exsultationes² Dei in gutture eorum,
et gladii ancipites in manibus eorum.

Ad faciendam vindictam in gentibus :
inerepationes in populis [h. plebibus].

Ut alligent reges eorum catenas,
et inclytos eorum compediibus ferreis.

Ut faciant in eis iudicium conscriptum :
decor est omnium sanctorum [h. omnibus mis-
ericordibus] ejus. Alleluia.

ALLELUIA.

CL. Laudate Dominum in sancto ejus :
laudate eum in fortitudine potentia [h. firma-
mento fortitudinis] ejus.

Laudate eum in fortitudinibus ejus :
laudate eum juxta multitudinem magnificentia
sua.

Laudate eum in clangore buccinae :
laudate eum in psalterio et cithara.

Laudate eum in tympano et choro,
laudate eum in chordis et organo.

Laudate eum in cymbalis sonantibus :
laudate eum in cymbalis timulantibus [h. jubila-
tionis].

Omne quod spirat, laudet Dominum. Alleluia.

2. In reginae ms. ut in Vulgata, exsultationes.

EXPLICIT LIBER PSALMORUM (α).

[α] Canon Carthagenensis solus ita habet scriptum ad calcem psalterii : *Explicit psalterium. Sunt in psalterio cæsus II. D. XXXI, id est, 2522, tot nempe quot numerantur in Hebræis Massorcharum exemplaribus. Hinc colligimus annotationem illam, quæ numerus verarum psalterii præfixitas et juxta Massorethas Hieronymo estate multum inferiores, ab scholiaste canonis Hebræice veritatis, vel ab alio scriptore antiquo Hebræice perito fuisse derivatam. MART.*

PRÆFATIO¹ HIERONYMI

IN

LIBROS SALOMONIS.²CHROMATIO ET HELIODORO EPISCOPIS³ HIERONYMUS.

Jungat epistola, quos jungit sacerdotium :
imo charta non dividat, quos Christi necit
amor⁴. Commentarios in Osee, Amos, Zacha-
riam, Malachiam, quos poscitis, scripsissem, si

licuisset præ valetudine. Mittitis solatia sum-
ptuum : notarios nostros et librarios sustentatis,
ut vobis potissimum nostrum desudet ingenium.
Et ecce ex latere frequens turba diversa poscen-

1. Canon Memmianæ bibliothecæ hanc habet inscriptionem in fronte librorum Salomonis : *Hieronymus Chromatio et Heliodoro episcopis, de editione ad liquidum ex Hebræo translata. Ecclesie autem Narbonensis biblia sacra, quæ canonem Hebræicæ veritatis similiter complectuntur, ut suo loco explicatum est, hoc modo proverborum inscribunt librum : Liber Salomonis, id est, parabola ejus secundum Hebræicam veritatem translata ab Eusebio Hieronymo presbytero, petente Chromatio et Heliodoro episcopo. Eadem, sed clarius, leguntur in mss. codices bibliorum monasterii Silvæ majoris : Liber Salomonis, id est, parabola ejus secundum Hebræicam veritatem translata ab Hieronymo presbytero, petentibus Chromatio et Heliodoro episcopis : quem titulum invenimus in mss. etiam codices S. Germani a Pratis, num. 6. Hinc, ni fallor, manifeste apparet præsentem translationem librorum Salomonis Ipsi-
simam esse quam Hieronymus adversus Rufinum indicat his verbis : « Salomonis etiam libros, quos olim juxta Septuaginta, additis obelis et asteriscis, in Latinum veterem ex Hebræico transferens, et dedicans sanctis episcopis Chromatio et Heliodoro, hæc in præfatione meæ sine subjecti. Si cui Septuaginta interpretum magis editio placet, habet eam a nobis olim emendatam, etc. » Nec huic opinioni officium additamentum quoddam in contextum Vulgatæ nostræ Latine et LXX seniorum interpretatione : quia hæc longe post statum Hieronymi inserta sunt Hebræicæ translationi non temere ut heterodoxi criminantur, sed, ob illuminationem sententiæ, vel factoris ædifi-*

cationem, juxta quod testatur auctor hujusmodi additamentorum, qui max ad signum primi obeli + e tenentis proditurus est in nostras annotationes ad cap. v hujus editionis. MART.

2. Ita triguata ad minus mss. codices, qui constanter legunt *masloth* in hæc præfatione : quamvis in prologo Scripturarum libris Samuel et Malachiam præfixo nonnulli scriptum habeant *masaloth*, et Vaticanus jam sæpe laudatus, misloth secundum Origenem commentario in Psalmum I, ubi *maslo* legitur. Idem Vaticanus codex ms. consequenter pro *coeleth* scribit *acoheleth*; de quo jam dictum est in mss. nostris ad prologum Scripturarum, sive principium galatam. Conferat ista qui voluerit. MART.

3. Ad veterum librorum ex his etiam, quos Martianeus consoliuit fidem addimus, *episcopis*, quod et Rabbanus in suo olim exemplari legit. Et vero Aquileiensis jam tum episcopus erat Chromatius iste, cui commentarium librum in Habacuc non ita pridem s. ipse pater inscripserat : Altiari autem cathedram obtinebat Heliodorus, quod nemo ignorat. Quin s. ipse pater, ubi contra Rufinum lib. II, num. 31, de hæc sua librorum Salomonis translatione ex Hebræico sermonem habet, eam se ait dedicasse, *sanctis episcopis Chromatio et Heliodoro.*

4. Idem pene usus est verbis epistola in nostra recensione 7 ad eundem Chromatium, Jovinian et Eusebium scribens : *Non debet charta dividere quos amor nutius copulavit.*

tium : quasi aut æquum sit, me, vobis esurientibus, aliis laborare : aut in ratione dati et accepti, cuiquam, præter vos, obnoxius sim. Itaque longa ægrotatione fractus¹, ne penitus hoc anno reciderem, et apud vos mutus essem, tridui opus nomini vestro consecravi, interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum, *מסלות* ², *משלות* quas Hebræi *Parabolas*, Vulgata autem editio *proverbia* vocat : *קהלת* quem Græca ecclesiastem, Latine concionatorem possumus dicere : *השירים* ³ *שיר* quod in nostra lingua vertitur canticum canticorum. Fertur et *מאשפוט*: Jesu filii Sirachi liber, et alius *φωδενίπρασος* qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem Hebraicum reperi, non ecclesiasticum, ut apud Latinos; sed parabolas prenotatum, cui juncti erant ecclesiastes et canticum canticorum, ut simili-

1. Hæc illa nobis videtur ægrotatio, in quam se queritur incidisse s. pater epistola in nostra recensione 114, et ex qua non ita pridem convalescere se indicat in prologo ad tertium librum commentariorum in Amos. Verbum hæc fustus in præfixa huic tomo præfatione, eoque luculentius in s. doctoris vita prosequemur.

2. Diximus hæc de lectione superius ad prologum galeatum; nam quod terminatione tituli feminina, cum in Scriptura nomen istud *משל* masculini generis continuo sit, atque adeo ipse libri titulus in statu, ut vocant, constructo ferat, *משלי שלמה* factum videtur ex rabbinorum more, ac vulgo recepta jam inde ab Hieronymi ævo, ejus nominis effendi ratione atque usu.

3. Malim legere *quint* pro *quia*; sive *quint* ipse *stylus*, etc.

4. Aberrant ab omni veritatis specie qui Philonem Alexandrinum, qui Cæsi temporibus fuit, nobilissimum Platonis imitatore hinc innui putant. Etenim multo est Philo iste, cui *liber Sapientie* tanquam auctori, vel saltem interpreti tribuebatur, antiquior, utpote qui ab Alexandro Polyhistoro, qui L. Sallustio temporibus floruit, laudatur, ut auctor est Eusebius libro ix *preparationis evangelicæ*, ubi quindecim fere versus et Philonis opere *τὸ πρὸ τῆ ἑρσοδύμω* e Polyhistoris testimonio adduci. Laudatur quoque a Josepho lib. i *contra Appionem*, num. 23, cui et *Philo senior*, *Φίλων ὁ πρεσβύτερος* dicitur: tametsi cum ethnicum, non Judæum putasse videatur, quod

tudinem Salomonis non solum librorum numero, sed etiam materiarum genere cœquaret. Secundus apud Hebræos nusquam est, quia² et ipse stylus Græcam eloquentiam redolet: et nonnulli scriptorum veterum hunc esse Judæi Philonis affirmant³. Sicut ergo Judith, et Tobi, et Macchabeorum libros legit quidem Ecclesia⁴, sed inter canonicas Scripturas non recipit: sic et hæc duo volumina legat ad edificationem plebis, non ad auctoritatem ecclesiasticorum dogmatum confirmandam. Si cui sane Septuaginta interpretum magis editio placet, habet eam⁵ a nobis olim emendatam. Neque enim sic nova cadimus, ut vetera destruiamus. Et tamen cum diligentissime legerit, sciat magis nostra intelligi, quæ non in tertium vas transfusa coacuerint, sed statim de prelo purissimæ commendata testæ, suum saporem servaverint.

inter ethnicos scriptores recensent. Apertissime vero Judæum vocat Hieronymus: et ejus eum gentis fuisse, quæ tractavit librorum argumenta persuadent, ut est illud de *regibus Judæorum*, cujus meminit Clemens Alexandrinus in primo *stromatum*, ubi et ab ethnico scriptore Demetrio Phalereo in illa consignanda literis historia, tradit eum longius abussisse. Porro librum Sapientie ab seniore isto Philone exaratum fuisse, quod ait Hieronymus, nonnullis scriptorum veterum putasse, mihi est verosimile, quam quod habet vulgo recepta sententia, collegisse omnem tantum atque descripsisse, sive tandem liberiori interpretatione eum libri exposuisse, quod Hæstio placet.

5. Videtis quæ hæc de re nobis ad prologum galeatum notata sunt.

6. Hujus recognitæ ad Græcum editionis librorum Salomonis nil hodie superest, nisi prologus ad Paulam et Budothium, seu potius prologi ejus fragmentum, quod sub loco subsequenti tomo recensebimus. Cæterum hanc ipsam ex Hebræo versione quam excudimus, Hieronymum auctorem non habere, quod Græcorum additamentis non careat, critici quidam, et cum primis Capellius contendit: quorum argumentis in ipsa operis recognitione faciemus satis: ubi eas quæ tredecim ad summum toto libro additiones sunt ex Græca translatione adscite, Hieronymianæ melioris notæ codices non habere, neque lectas olim fuisse antiquis scriptoribus, qui ea versione sui tant, ostendemus.

INCIPIT

LIBER PROVERBIORUM,

HEBRAÏCE DICTUS

MASLOTH.

Cap. I. — Ad sciendam sapientiam et disciplinam; ad intelligenda verba prudentie: Et suscipiendam eruditionem doctrinæ, justitiam et judicium et æquitatem. Ut detur parvulis astutia, adolecenti scientia et intellectus. Audiens sapiens sapientior erit, et intelligens gubernacula possidebit. Animadvertit parabolum et interpretationem verba, sapientium et ænigmata eorum. Timor Domini principium scientiæ: sapientiam atque doctrinam stulti despiciunt. Audi, fili mi, disciplinam patris tui, et ne dimittas legem matris tuæ, Ut addatur gratia capiti tuo, et torques collo tuo. Fili mi, si te lactaverint peccatores, ne acquiescas²; Si dixerint: Veni nobiscum, insidiemur sanguini, abscondamus tendiculas contra insonitem frustra, Deglutiamus eum sicut infernus viventem, et integrum quasi descendentem in lacum. Omnem pretiosam substantiam reperiemus, implebimus domos nostras spoliis.

Sorslem mitte nobiscum, marsupium unum sit omnium nostrum. Fili mi, ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum a semitis eorum. Pedes enim illorum ad malum currunt, et festinant, ut effundant sanguinem. Frustra autem jacitur rete ante oculos pennatorum. Ipsi quoque [A]. Ipsique [A]. contra sanguinem suum insidiantur, et moluntur fraudes contra animas suas. Sic semite omnis avari, animas possidentium rapiunt. Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem suam: In capite turbarum clamitat, in foribus portarum urbis profert verba sua, dicens: Usquequo, parvuli, diligitis infantiam, et stulti ea, quæ sibi sunt noxia, cupient, et imprudentes odibunt scientiam? Convertimini ad correptionem meam: en profertam vobis spiritum meum, et ostendam verba mea. Quia vocavi, et renuistis: extendi manum meam, et non fuit qui aspi- ceret.

1. Aliquot mss. etiam apud Martian. juxta Vulgatam *sapientia*: mox vero alii *disciplinam* pro *doctrinam* legunt.

2. Addunt omnes mss. præter Colbertinum n. 158 et San-Germanensem n. 15. pronomen *eis*, *ne acquiescas eis*. Sed abest in Hebræo, ac facile subauditur in hæc sententia. MART.

Despexistis omne consilium meum,
et increpationes meas neglexistis.
Ego quoque in interitu vestro ridebo,
et subsannabo, cum vobis quod timebatis,
advenit.

Cum irruerit repentina calamitas,
et interitus quasi tempestas ingruerit :
quando venerit super vos tribulatio, et angustia :

Tunc invocabunt me, et non exaudiam :
mane consurgent, et non invenient me :

Eo quod exosam habuerint disciplinam,
et timorem Domini non susceperint :

Nec acquirerint consilio meo,
et detraxerint universæ correptioni meæ.

Comedent igitur fructus viæ suæ,
suisque consiliis saturabuntur.

Aversio¹ parvulorum interficiet eos,
et prosperitas stultorum perdet illos.

Qui autem me audierit, absque terrore requiescet,
et abundantia perfruetur,
malorum timore sublato.

Cap. II. — Fili mi, si susceperis sermones meos,
et mandata mea absconderis penes te :

Ut audiat sapientiam auris tua :
inclina cor tuum ad cognoscendam prudentiam.

Si enim sapientiam invocaveris,
et inclinaveris cor tuum prudentiæ :

Si quaesieris eam quasi pecuniam,
et sicut thesauros effoderis illam :

Tunc intelliges timorem Domini,
et scientiam Dei invenies :

Quia Dominus dat sapientiam :
et ex ore ejus scientia, et prudentia.

Custodiet rectorum salutem,
et proteget gradientes simpliciter.

Servans semitas justitiæ,
et vias sanctorum custodiens.

Tunc intelliges justitiam, et iudicium,
et æquitatem, et omnem semitam bonam.

Si intraverit sapientia cor tuum,
et scientia animæ tuæ placuerit :

Consilium custodiet te,
et prudentia servabit te,

ut eruaris a via mala,
ab homine, qui perversa loquitur.

1. In uno apud nos ms. *aversio* legitur, in Hebræo est *מַשְׁוּתָה*, quod *aversio*nem, sive *recessionem*, in malam continuo partem sonat.

Qui relinquunt iter rectum,
et ambulant per vias tenebrosas :

Qui lætantur cum malefecerint,
et exsultant in rebus pessimis :

Quorum via perversa,
et infames gressus eorum.

Ut eruaris a muliere aliena,
et ab extranea, quæ mollit sermones suos :

Et relinquit ducem pubertatis suæ,
et pacti Dei sui oblita est.

Inclinata est enim ad mortem domus ejus,
et ad inferos semita ipsius.

Omnes, qui ingrediuntur ad eam, non revertentur,
nec apprehendent semitas vitæ.

Ut ambules in via bona :
et calles iustorum custodias.

Qui enim recti sunt, habitabunt in terra,
et simplices permanebunt in ea.

Impii vero de terra perdentur :
et qui inique agunt, auferuntur ex ea.

Cap. III. — Fili mi, ne obliviscaris legis meæ,
et præcepta mea custodiat cor tuum.

Longitudinem enim dierum,
et pacem apponent tibi.

Misericordia et veritas non te deserant,
circumda eas gutturi tuo,

et describo in tabulis cordis tui :

Et invenies gratiam, et disciplinam bonam,
coram Deo et hominibus.

Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo,
et ne imitaris prudentiæ tuæ.

In omnibus viis tuis cogita illum,
et ipse diriget gressus tuos.

Ne sis sapiens apud te metipsum :
time Dominum, et recede a malo :

Sanitas quippe erit umbilico tuo,
et irrigatio ossium tuorum.

Honora Dominum de tua substantia,
et de primitiis omnium frogum tuarum :

Et implebuntur horrea tua saturitate,
et vino torcularia tua redundabunt.

Disciplinam Domini, fili mi, ne abjicias,
nec deficias cum ab eo corripis :

Quem enim diligit Dominus, corripit :
et quasi pater in filio complacet sibi.

Beatus homo, qui invenit sapientiam,
et qui affluit prudentia :

Melior est acquisitio ejus negotiatione argenti,
et auro primo et purissimo fructus ejus¹ :

Pretiosior est cunctis opibus :
et omnia, quæ desiderantur, huic non valent comparari.

Longitudo dierum in dextera ejus,
in sinistra illius divitiæ, et gloria.

Viæ ejus viæ pulchræ,
et omnes semite illius pacificæ.

Lignum vitæ est his, qui apprehenderint eam :
et qui tenuerit eam, beatus.

Dominus sapientia fundavit terram,
stabilivit caelos prudentia.

Sapientia illius eruperunt abyssi,
et nubes roris concreverunt.

Fili mi, ne effluant hæc ab oculis tuis :
Custodi legem atque consilium :

Et erit vita animæ tuæ,
et gratia faucibus tuis.

Tunc ambulabis fiducialiter in via tua,
et pes tuus non impinget.

Si dormieris, non timebis :
quiesces, et stavis erit somnus tuus.

Ne paveas repentino terrore,
et irruentes tibi potentias impiorum.

Dominus enim erit in latere tuo,
et custodiet pedem tuum, ne capiaris.

Noli prohibere benefacere eum, qui potest :
si vales, et ipse benefac.

Ne dicas amico tuo : Vade, et revertere :
cras dabo tibi, cum statim possis dare.

Ne moliaris amico tuo malum,
cum ille in te habeat fiduciam.

Ne contendas adversus hominem frustra,
cum ipse tibi nihil mali fecerit.

Ne æmularis hominem injustum,
nec imiteris vias ejus :

Quia abominatio Domini est omnis illusor,
et cum simplicibus sermocinatio ejus.

Egestas a domino in domo impii :
tabernacula autem iustorum benedicuntur.

Illusores ipse deludet,
et mansuetus dabit gratiam.

1. Canonem hic Memmianum Hebræo consentaneum secuti sumus. Canon Carcassonensis et ms. Corbeiensis num. 14 habebant prima manu, et auro primo fructus ejus, sine purissimo, quam lectionem adhuc retinent mss. San-Germ. num. 15. Ceteri cum editis legunt, et auri primi et purissimi, etc. Matr.

Gloriam sapientes possidebunt :
stultorum exaltatio², ignominia.

Cap. IV. — Audite, filii, disciplinam patris,
et attendite, ut sciatis prudentiam.

Donum bonum tribuam vobis,
legem meam ne derelinquatis.

Nam et ego filius fui patris mei,
tenellus, et unigenitus coram matre mea :

Et docebat me, atque dicebat :
Suscipiat verba mea cor tuum,

custodi præcepta mea, et vives.
Posside sapientiam, posside prudentiam :

ne obliviscaris, neque declines a verbis oris mei.

Ne dimittas eam, et custodiet te :
dilige eam, et servabit te.

Principium sapientiæ posside sapientiam,
et in omni possessione tua acquire prudentiam :

Arripe illam, et exaltabit te :
glorificaberis ab ea, cum eam fueris amplexatus :

dabit capiti tuo augmenta gratiarum,
et corona inclita proteget te.

Audi, fili mi, et suscipe verba mea,
ut multiplicetur tibi anni vitæ.

Viam sapientiæ monstrabo tibi,
ducam te per semitas æquitatis.

Quas cum ingressus fueris, non arctabuntur gressus tui,
et currens non habebis offendiculum.

Tene disciplinam, ne dimittas eam :
custodi illam, quia ipsa est vita tua.

Ne delecteris semitis impiorum,
nec tibi placeat malorum via.

Fuge ab ea, nec transeas per illam,
declina, et desere eam.

Non enim dormiunt nisi malefecerint :
et rapitur somnus ab eis nisi supplantaverint.

Comodum panem impietatis,
et vinum iniquitatis bibunt.

— Propius ad Vulgatam lectionem, sub alia tamen interpunctione lectum olim a Rabbiano atque aliis, melior est acquisitio ejus negotiatione argenti et auri : primi et purissimi fructus ejus.

2. Pro exaltatione, in mss. corrupte legitur exaltatio : nam in Hebræo scriptum est *מַרְוָה* meram, quod exaltationem significat. Matr.

Iustorum autem semita quasi lux splendens
procedit, et crescit usque ad perfectam diem.

Via impiorum tenebrosa:
nesciunt ubi corruant.

Fili mi, ausculta sermones meos,
et ad eloquia mea inclina aurem tuam.

Ne recedant ab oculis tuis,
custodi ea in medio cordis tui:

Vita enim sunt inventibus ea,
et universae carni sanitas.

Omni custodia serva cor tuum,
quia ex ipso vita procedit:

Remove a te os pravum
et detrahentia labia sint procul a te.

Oculi tui recta videant,
et palpebrae tuae praecedant gressus tuos.

Dirige semitam pedibus tuis,
et omnes vias tuae stabilientur.

Ne declines ad dexteram, et ad sinistram:
averte pedem tuum a malo.

Vias enim, quae a dextris sunt, novit Dominus:
perverse vero sunt quae a sinistris sunt.

Ipse autem rectos faciet cursus tuos;
finaera autem tua in pace producet.

Cap. V. — Fili mi, attende ad sapientiam
meam,
et prudentiae meae inclina aurem tuam,

1. Indicat marginalis iste obelus additamentum quoddam e LXX interpretibus translatum in Vulgatam Latinam editionem, uti nunc legimus: *Ne attendas fallaciae mulieris*. Quae verba absunt in Hebraeo in exemplaribus canonis Hebraico veritatis, et in omnibus antiquis mss. codicibus: neque hujus additamenti meminit speculum S. Augustini ad Hieronymianam ex Hebraeo translationem concinnatum. At in id genus additamentorum, quae obelis a nobis indicantur, curiosius attendentes, veram eorum deprehendimus originem in antiquo anonymo scriptore, qui sequentem atexitur admonitionem ad finem praefationis in libros Salomonis, editae ab Hieronymo cum haec volumina primum recensuit ad Graecos codices LXX translatorum, obelis et astericis opus omne distinguens: « Ideo et de Hebraeo, inquit, anonymus noster, praefatiuncula utraque in hoc libro praemissa est: qui nonnulla de Graeco ob illuminationem sensus, et legitis modificationem vel inserta Hebraica translationi, vel extrinsecus juncta sunt. Et ideo qui legis semper peregrini memento ». Haec quidem ille quisquis fuerit, sive scholiastes canonis Hebraico veritatis, sive alius ejusdem aetatis scriptor. Quaecumque igitur lectorem admonuit, posita reperiantur in canone Memmiano ante octingentos

Ut custodias cogitationes,
et disciplinam labia tua conservent.

-> Favus enim distillans labia meretricis,
et nitidius oleo guttur ejus:

Novissima autem illius amara quasi absinthium,
et acuta quasi gladius biceps.

Pedes ejus descendunt in mortem,
et ad inferos gressus illius penetrant.

Per semitam vitae non ambulat,
vagi sunt gressus ejus, et investigabiles.

Nunc ergo, fili, audi me,
et ne recedas a verbis oris mei.

Longe fac ab ea viam tuam,
et ne appropinques foribus domus ejus.

Ne des alienis honorem tuum,
et annos tuos crudeli.

Ne forte impleantur extranei viribus tuis,
et labores tui sint in domo aliena:

Et gemas in novissimis,
quando consumpseris carnes tuas, et corpus tuum.

Et dicas: Cur detestatus sum disciplinam,
et increpationibus non acquievit cor meum,

Nec audivi vocem docentium me,
et magistris non inclinavi aurem meam:

Pene fui in omni malo,
in medio ecclesiae et synagogae.

annos descripto: nam ambae Hieronymi praefatiunculae (hoc est, et prima quam praemisit ad suam versionem ex LXX interpretibus, et posterior edita cum translatione Hebraica) initio librorum Salomonis in codice leguntur cum admonitione ejusdem anonymi atexta ad calcem prioris praefationis. Deinde nonnullam partem additarum sententiarum in corpore postiam retinet: caetera e regione ad marginem representat: ita ut diceret Memmianum codicem eum esse in quo primum auctor hanc e Graeco admissionem inseruit in translationem Hebraicam. Non sic canon Carcassonensis, cujus exscriptor omnia additamenta, uno vel duobus exceptis, transtulit in sacrum contextum. Caeteri mss. codices omittunt isthuc adscitilia, vel extrinsecus reponunt ad margines: unde idem accidisse in libro proverborum manifestum est, quod in libris Regum supra monimus ad cap. v. Haec ergo amandari se patietur studiosus lector. Porro praefatio Hieronymi, ad cujus calcem anonymus suam admonitionem atexitur, typis excusa habetur cum notis in fine primae partis divinae hujus bibliothecae. MAR.

2. Pro *investigabiles*, ut alibi interpretatur a vestigio verbo.

Bibe aquam de cisterna tua,
et fluentia putei tui:

Deriventur fontes tui foras,
et in plateis aquas tuas divide.

Habeto eas solus,
nec sint alieni participes tui.

Sit vena tua benedicta,
et lactare [Al. lactare] cum muliere adolescentiae tuae:

Cerva charissima, et gratissimus hinnulus.
Ubera ejus inebrient te omni tempore,
in amore ejus delectare jugiter.

Quare seducaris, fili mi, ab aliena,
et foveris in sinu alterius?

Respicit Dominus vias hominis,
et omnes gressus ejus considerat.

Iniquitates suae capiunt impium,
et funibus peccatorum suorum constringitur.

Ipse morietur, quia non habuit disciplinam,
et in multitudine stultitiae suae decipietur.

Cap. VI. — Fili mi, si sponderis pro amico tuo,
defixisti apud extraneum manum tuam;

Illoqueas es verbis oris tui,
et captus propriis sermonibus.

Fac ergo quod dico, fili mi, et temetipsum libera:
quia incidisti in manum proximi tui.

Discurrere festina, suscita amicum tuum:
Ne dederis somnum oculis tuis,

nec dormitent palpebrae tuae,
Erure quasi damula de manu,
et quasi avis de insidiis aucupis.

Vade ad formicam, o piger,
et considera vias ejus, et discite sapientiam:

Quae cum non habeat ducem,
nec praepertorem, nec principem

Parat aestate cibum sibi,
et congregat in messe quod comedat.

Usquequo, piger, dormies?
Quando consurges e somno tuo?

Paululum dormies, paululum dormitabis,
paululum conseres manus, ut dormias:

Et veniet tibi quasi viator, egestas,
et pauperis quasi vir armatus.

-> Homo apostata, vir inutilis,
graditur ore perverso.

Annuit oculis, terit pede,
digito loquitur.

Pravo corde machinatur malum,
et in omni tempore jurgia seminat.

Huic extemplo veniet perditio sua,
et subito conteretur, nec habebit ultra medicinam.

Sex sunt, quae odit Dominus,
et septimum detestatur anima ejus:

Oculos sublimes, linguam mendacem,
manus effundentes innoxium sanguinem:

Cor machinans cogitationes pessimas,
pedes veloces ad currendum in malum:

Proferentem mendacia testem fallacem,
et eum qui seminat inter fratres discordias.

Conserva, fili mi, praepcepta patris tui,
et ne dimittas legem matris tuae.

Liga ea in corde tuo jugiter,
et circumda gutturi tuo.

Cum ambulaveris, gladiantur tecum:
cum dormieris, custodiant te;

et evigilans loquere eum eis.
Quia mandatam lucerna est,
et lex lux,

et via vitae increpatione disciplinae:
Ut custodiant te a muliere mala,
et a blanda lingua extraneae.

Non concupiscat pulchritudinem ejus cor tuum,
nec capiaris nutibus illius.

Pretium enim scorti vix unius est panis:
mulier autem viri pretiosam animam capit.

Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo,
ut vestimenta illius non ardeat?

Aut ambulare super prunas,
ut non comburantur plantae ejus?

Sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui,
non erit mundus cum tetigerit eam,

Non grandis est culpa, cum quis furatus fuerit:
furatur enim, ut esurientem impleat animam:

Deprehensus quoque reddet septuplum,
et omnem substantiam domus suae tradet.

1. Canon Memmianus sententiam quam in Vulgata Latina addita monet obelus noster, intra contextum retinet hoc loco: canon vero Carcassonensis extrinsecus in ora inferioris codicis. MAR.

— Alterum haec additamentum in Vulgata: *Sic autem impiger fueris, veniet ut fons messis tuae, et*

egestas longe fugiet a te, ex Graeco τὸν LXX de-promptum, a Rabanno quoque legitur, qui tamen plerumque ejusmodi alia non novit: Hieronymiani autem vetustiores sinceri codices, juxta Hebraei textus idem plane nesciunt.

Qui autem adulter est,
propter cordis inopiam perdet animam suam :
Turpitudinem et ignominiam congregat sibi,
et opprobrium illius non delebitur :
Quia zelus et furor viri
non parcat in die vindictæ,
nec acquiescet cuiusquam precibus,
nec suscipiet pro redemptione dona plurima.

Cap. VII. — Fili mi, custodi sermones meos,
et praecepta mea recõde tibi.

Fili, serva mandata mea, et vires :
et legem meam quasi pupillam oculi tui.
Liga eam in digitis tuis,
scribe illam in tabulis cordis tui.

Die sapientie : Soror mea es,
et prudentiam voca amicum tuam :
Ut custodiat te a muliere extranea,
et ab aliena, quæ verba sua dulcia facit.
De fenestra enim domus meæ
per cancello prospexi :

Et video parvulos,
considero recõrdem juvenem,
Qui transit in platea juxta angulum,
et prope viam domus illius graditur :

In obscuro advesperascente die,
in noctis tenebris, et caligine.
Et ecce occurrit illi mulier,
ornatu meretricio præparata ad capiendas
animas :

Garrula et vaga, quietis impatiens,
nec valens in domo consistere pedibus suis :
Nunc foris, nunc in plateis,
nunc juxta angulos insidians.

Apprehensumque deosculatur juvenem,
et procaci vultu blanditur, dicens :
Victimas pro salute devovi,

hodie reddidi vota mea.
Idcirco egressa sum in occursum tuum,
desiderans te videre, et reperi.

Intexui funibus lectum meum,
stravi tapetibus pictis ex Ægypto.
Aspersi cubile meum myrrha,
et aloë, et cinnamomo.

Veni, inebriemur uberibus donec illucescat dies,
et fruamur cupitis amplexibus.

Non est enim vir in domo sua,
abilis via longissima.
Sacculum pecunie secum tulit :
in die plene lune reversurus est in domum
suam.

Irrelivit eum multis sermonibus,
et blanditiis labiorum protraxit illum.
Statim eam sequitur
quasi bos ductus ad victimam,
Et quasi agnus lascivens¹,
et ignorans quod ad vincula stultus trahatur :
Donec transfigat sagitta jecur ejus,
velut si avis festinet ad laqueum :
et nescit quia de periculo anime illius agitur.

Nunc ergo, fili mi, audi me,
et attende verba oris mei.
Ne abstrahatur in viis illius mens tua :
neque decipiaris semitis ejus.
Multos enim vulneratos dejecit,
et fortissimi quique interfecti sunt ab ea.
Vie inferi domus ejus,
penetrantes in interiora mortis.

Cap. VIII. — Nunquid non sapientia clamitat,
et prudentia dat vocem suam?

In summis excelsisque verticibus supra viam,
in mediis semitis stans,
Juxta portas civitatis
in ipsis foribus loquitur, dicens :
O viri, ad vos clamito,
et vox mea ad filios hominum.
Intelligite, parvuli, astutiam,
et insipientes, animadvertite.

Audite, quoniam de rebus magnis locutura
sum :
et aperientur labia mea, ut recta prædicent.
Veritatem meditabitur guttur meum,
et labia mea delectabuntur impium.

Justi sunt omnes sermones mei,
non est in eis pravum quid, neque perversum.
Recti sunt intelligentibus,
et æqui invenientibus scientiam.
Accipite disciplinam meam, et non pecuniam :
doctrinam magis, quam aurum eligite.

Melior est enim sapientia cunctis pretiosissimis,
et omne desiderabile ei non potest comparari.

1. In Hebræo est עכב, quod *compedem* sonat :
estque sensus, *sicut compes ad castigationem stulti*.
Vulgo autem putant lectum a s. interprete in suo

Hebraico exemplari עכב, quod est *agnus*, pro עכב.
Malim ego opinari cum Symmacho se aptasse magis,
qui vertit εαρετων, id est, *satiens*, etc.

Ego sapientia habito in consilio,
et eruditus intersum cogitationibus.
Timor Domini odit malum ;
arrogantiam et superbiam, et viam pravam,
et os bilingue detestor.
Meum est consilium, et æquitas,
mea est prudentia, mea est fortitudo.
Per me reges regnant,
et legum conditores justa decernunt ;

Per me principes imperant,
et potentes decernunt justitiam.
Ego diligentes me diligo :
et qui mano vigilant ad me, inveniunt me.
Mecum sunt divitiæ, et gloria,
opes superbie, et justitia.
Melior est fructus meus auro, et lapide pretioso,
et gemina mea argento electo.

In viis justitie ambulo,
in medio semitarum judicii :
Ut ditem diligentes,
et thesauros eorum replcam.
Dominus possedit me initio viarum suarum,
antequam quidquam faceret a principio.
Ab eterno ordinata sum,
et ex antiquis antequam terra fieret.

Necdum erant abyssi, et ego jam concepta eram :
necdum fontes aquarum eruperant :
necdum montes gravi mole constiterant.

Ante colles ego parturiebar :
adhuc terram non fecerat, et flumina,
et cardines orbis terræ.

Quando præparabat cœlos, aderam :
quando certa lege, et gyro vallabat abyssos :
Quando æthera firmabat sursum,
et liberabat fontes aquarum.

Quando circumdabat mari terminum suum,
et legem ponebat aquis, ne transirent fines
suos :

Quando appendebat fundamenta terræ,
cum eo eram cuncta componens :
et delectabar per singulos dies,
Ludens coram eo omni tempore,
ludens in orbe terrarum :
et delicia meæ esse cum filiis hominum.

Nunc ergo, filii, audite me :
Beati qui custodiunt vias meas.

Audite disciplinam, et estote sapientes,
et nolite abjicere eam.
Beatus homo qui audit me,
qui vigilet ad fores meas quotidie,
et observat ad postes ostii mei.
Qui me inveniit, inveniet vitam,
et hauriet salutem a Domino :
Qui autem in me peccaverit, ledet animam suam.
Omnes, qui me oderunt, diligunt mortem.

Cap. IX. — Sapientia ædificavit sibi domum,
excidit columnas septem.
Immolavit victimas suas, miscuit vinum,
et proposuit mensam suam.

Misit ancillas suas, ut vocarent ad arcam,
et ad monia civitatis :
Si quis est parvulus, veniat ad me.
Et insipientibus locuta est :
Venite, comedite panem meum,
et bibite vinum quod miscui vobis,
Relinquitte infantiam, et vivite,
et ambulate per vias prudentiæ.

Qui erudit derisorem, ipse sibi facit injuriam :
et qui arguit impium, sibi maculam generat.
Noli arguere derisorem, ne oderit te.
Argue sapientem, et diligit te.

Da sapienti occasionem, et addetur ei sapientia :
Doce justum, et festinabit accipere.
Principium sapientiæ, timor Domini :
et scientia sanctorum, prudentia.

Per me enim multiplicabuntur dies tui,
et addentur tibi anni vitæ.

Si sapiens fueris, tibi metipso eris,
si autem illusor, solus portabis malum.

Mulier stulta et clamosa,
plenaque illecebris, et nihil omnino sciens,
Sedit in foribus domus suæ,
super sellam in excelso urbis loco,
Ut vocaret transeuntes per viam,
et pergentes itinere suo :

Quis est parvulus? Declinet ad me.
Et veordi locuta est :

Aquæ furtivæ dulciores sunt,
et panis absconditus suavior.
Et ignoravit quod ibi gigantes sint,
et in profundis inferni conviveat ejus.

PARABOLÆ SALOMONIS.

Cap. X. — Filius sapiens letificat patrem :
 filius vero stultus mortificat matrem suam.
 Non proderunt thesauri impietatis :
 iustitia vero liberabit a morte.
 Non affliget Dominus famem animam iusti,
 et insidias impiorum subvertet.¹
 Egestatem operata est manus remissa :
 manus autem fortium divitias parat.
 Qui congregat in messe, filius sapiens est :
 qui autem sterit aestate, filius confusionis.
 Benedictio Domini super caput iusti :
 os autem impiorum aperit iniquitatem :
 Memoria iusti cum laudibus,
 et nomen impiorum putrescet.
 Sapiens corde precepta suscipiet :
 stultus cœditur labiis.
 Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter :
 qui autem depravat vias suas, manifestus erit.
 Qui annuit oculo, dabit dolorem :
 stultus labiis verberabitur.
 Vena vitæ, os iusti :
 et os impiorum operiet iniquitatem.
 Odium suscitât rixas :
 et universa delicta operiet charitas.
 In labiis sapientis invenitur sapientia :
 et virga in dorso ejus qui indiget corde.
 Sapientes abscondunt scientiam :
 os autem stulti confusioni proximum est.
 Substantia divitis, urbs fortitudinis ejus :
 pavor pauperum, egestas eorum.
 Opus iusti ad vitam :
 fructus autem impii ad peccatum.
 Via vitæ, custodiendi disciplinam :
 qui autem increpationes relinquit, errat.
 Abscondunt odium labia mendacia :
 qui profert contumeliam, insipiens est.
 In multiloquio peccatum non deerit :
 qui autem moderatur labia sua, prudentissimus est.
 Argentum electum, lingua iusti :
 cor autem impiorum pro nihilo.
 Labia iusti erudiunt plurimos :

1. Addunt Vulgate codices : *Qui nititur mendacis, hic pascit ventos; idem autem ipse sequitur aves volantes;* quæ nedium in Hebræo, sed et Græco,

qui autem indocti sunt, in cordis egestate moriuntur.
 Benedictio Domini divites facit,
 nec sociabitur eis afflictio.
 Quasi per risum stultus operatur scelus :
 sapientia autem est viro prudentia.
 Quod timet impius, veniet super eum :
 desiderium suum iustis dabitur.
 Quasi tempestas transiens, non erit impius :
 iustus autem quasi fundamentum sempiternum.
 Sicut acetum dentibus, et fumus oculis,
 sic piger his qui miserunt eum.
 Timor Domini apponet dies :
 et anni impiorum breviabuntur.
 Expectatio iustorum lætitia :
 spes autem impiorum peribit.
 Fortitudo simplicis via Domini :
 et pavor his, qui operantur malum.
 Iustus in æternum non commovebitur :
 impii autem non habitabunt super terram.
 Os iusti parturiet sapientiam :
 lingua pravorum peribit.
 Labia iusti considerant placita :
 et os impiorum perversa.

Cap. XI. — Statera dolosa, abominatio apud
 Dominum :
 et pondus æquum, voluntas ejus.
 Ubi fuerit superbia, ibi erit et contumelia :
 ubi autem humilitas, ibi et sapientia.
 Simplicitas iustorum dirigit eos :
 et supplantatio perversorum vastabit illos.
 Non proderunt divitiæ in die ultionis :
 iustitia autem liberabit a morte.
 Iustitia simplicis dirigit viam ejus :
 et in impietate sua corrumpet impius.
 Iustitia rectorum liberabit eos :
 et in insidiis suis capientur iniqui.
 Mortuo homine impio, nulla erit ultra spes :
 et expectatio sollicitorum peribit.
 Iustus de angustia liberatus est :
 et tradetur impius pro eo.

et melioris notæ Hieronymianis codicibus atque im-
 pressis regis biblis non sunt.

Simulator ore decipit amicum suum :
 iusti autem liberabuntur scientia.
 In bonis iustorum exsultabit civitas :
 et in perditione impiorum erit laudatio.
 Benedictio iustorum exsultabit civitas :
 et ore impiorum subvertetur.
 Qui despicit amicum suum, indigens corde est :
 vir autem prudens tacebit.
 Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana :
 qui autem fidelis sit animi, celat amici com-
 missum.
 Ubi non est gubernator, populus corrumpit :
 salus autem ubi multa consilia.
 Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo :
 qui autem cavet laqueos, securus erit.
 Mulier gratiose inveniet¹ [At habebit] gloriam :
 et robusti habebunt divitias.
 Benefacit anime suæ vir misericors :
 qui autem crudelis est, et propinquos abjicit.
 Impius facit opus iustabile :
 seminanti autem iustitiam merces fidelis.
 Clementia præparat vitam :
 et sectatio malorum mortem.
 Abominabile Domino pravum cor :
 et voluntas ejus in iis, qui simpliciter ambulant.
 Manus in manu non erit innocens malus :
 semen autem iustorum salvabitur.
 Circulus aureus in naribus suis :
 mulier pulchra et fatua.
 Desiderium iustorum omne bonum est :
 præstolatio impiorum furor.
 Alii dividunt propria, et ditiores fiunt :
 allirapiunt non sua, et semper in egestate sunt.
 Anima, quæ benedicit, impinguabitur :
 et qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.
 Qui abscondit fragmenta, maledicetur in populis :
 benedictio autem super caput vendentium.
 Bene consurgit diluculo qui querit bona :
 qui autem investigator malorum est, oppri-
 metur ab eis.
 Qui confidit in divitiis, corrumpet :
 iusti autem quasi virens folium germinabunt.
 Qui conturbat domum suam, possidebit ventos :
 et qui stultus est, serviet sapienti.

Fructus iusti lignum vitæ :
 et qui suscipit animas sapiens est.
 Si iustus in terra recipit :
 quanto magis impius et peccator ?

Cap. XII. — Qui diligit disciplinam, diligit
 scientiam :
 qui autem odit increpationes, insipiens est.
 Qui bonus est, hauriet a Domino gratiam :
 Qui autem confidit in cogitationibus suis, im-
 pie agit.
 Non roborabitur homo ex impietate :
 et radix iustorum non commovebitur.
 Mulier diligens, corona est viro suo :
 et putredo in ossibus ejus, quæ confusione
 res dignas gerit.
 Cogitationes iustorum judicia :
 et consilia impiorum fraudulenta.
 Verba impiorum insidiantur sanguini :
 os iustorum liberabit eos.
 Verte impius, et non erunt :
 domus autem iustorum permanebit.
 Doctrina sua noscet vir :
 qui autem vanus et exors est, patebit con-
 temptui.
 Melior est pauper et sufficiens sibi,
 quam gloriosus et indigens pane.
 Novit iustus animam iumentorum suorum :
 viscera autem impiorum crudelia.
 Qui operatur terram suam, satiabitur panibus :
 qui autem sectatur olivum, stultissimus est.²
 + Desiderium impii munimentum est pessimo-
 rum :
 radix autem iustorum proficiet,
 Propter peccata labiorum ruina proximat malo :
 effugiet autem iustus de angustia.
 De fructu oris sui unusquisque replebitur bonis :
 et iuxta opera manuum suarum retribuetur ei.
 Via stulti recta in oculis ejus :
 qui autem sapiens est, audit consilia.
 Fatuus statim indicat iram suam :
 qui autem dissimulat injuriam, callidus est :
 Qui quod novit loquitur index³ iustitiæ est :
 qui autem mentitur, testis est fraudulentus.

1. Pro *inveniet*, aliquot mss. codices legunt, *ha-
 bebunt*. Canon Memmianus utramque retinet variantem
 lectionem in contextu *habebit*, et in margine *inve-
 niunt*. Marr.

2. In Vulgate editionibus additum est : *Qui sua-
 ris est in vini demorationibus* (male quidam legunt,

moderationibus) in suis munitioibus relinquit con-
 tumeliam. Quæ verba ex Græcis exemplaribus posita,
 Hebræis, ac Hieronymianæ versionis codices plane
 ignorant.

3. Quidam editi libri, Latince interpretis *judea*
 pro *index* legunt, haud recte.

Est qui promittit, et quasi gladio pungitur conscientiae :
 lingua autem sapientium sanitas est.
 Labium veritatis firmum erit in perpetuum :
 qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacii.
 Dolus in corde cogitantium mala,
 qui autem ineunt pacis consilia, sequitur eos gaudium.
 Non contristabit justum quicquid ei acciderit :
 impii autem replebuntur malo.
 Abominatio Domino labia mendacia :
 qui autem fideliter agunt, placent ei.
 Homo versutus celat scientiam :
 et cor insipientium provocat stultitiam.
 Manus fortium dominabuntur :
 quoque autem remissa est tributis serviet.
 Meror in corde viri humiliabit illum,
 et sermone bono letificabitur.
 Qui negligit damnum propter amicum, justus est :
 iter autem impiorum decipiet eos.
 Non inveniet fraudulentum lucrum :
 et substantia hominis erit auri pretium.
 In semita justitiae, vita :
 iter autem devium ducit ad mortem.

Cap. XIII. — Filius sapiens, doctrina patris :
 qui autem illusor est, non audit cum arguitur.
 De fructu oris homo satiabitur bonis :
 anima autem praevicatorum iniqua.
 Qui custodit os suum, custodit animam suam :
 qui autem inconsideratus est ad loquendum,
 sentiet mala.
 Vult et non vult piger :
 anima autem operantium impinguabitur.
 Verbum mendax justus detestabitur :
 impius autem confundit, et confundetur.
 Justitia custodit innocentis viam :
 impietas autem peccatorem supplantat.
 Et quasi dives, cum nihil habet :
 et est quasi pauper, cum in multis divitis sit.
 Redemptio animae viri, divitiae suae :
 qui autem pauper est, increpationem non sustinet.

1. Manuscripti codices hic quoddam habent additamentum, pro ut supra dicebamus : non eandem quidem sententiam, quae in Vulgata legitur, sed quae occurrit infra cap. xiv, vers. 15. *MARR.*

— Vulgatae codices addunt : *Animae dolose er-*

Lux justorum letificat :
 lucerna autem impiorum exstinguetur.
 Inter superbos semper jurgia sunt :
 qui autem agunt cuncta cum consilio, reguntur sapientia.
 Substantia festinata minuetur :
 quae autem paulatim colligitur manu, multiplicabitur.
 Spes, quae differtur, affligit animam :
 lignum vitae desiderium veniens.
 Qui detrahit alicui rei, ipse in futurum obligat se :
 qui autem timet praecipitum, in pace versabitur.
 — Lex sapientis fons vitae,
 ut declinet a ruina mortis.
 Doctrina bona dabit gratiam :
 in itinere contemptorum vorago.
 Astatu omnia agit cum consilio :
 qui autem fatuus est, aperit stultitiam.
 Nuntius impii cadet in malum :
 legatus fidelis sanitas.
 Egestas et ignominia ei qui deserit disciplinam :
 qui acquiescit arguenti, glorificabitur.
 Desiderium si complectur, delectat animam :
 detestantur stulti eos, qui fugiunt mala.
 Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit :
 amicus stultorum efficietur similis.
 Peccatores persequitur malum,
 et justis retribuuntur bona.
 Bonus relinquit haeredes filios, et nepotes :
 et custoditur justo substantia peccataris.
 Multi cibi in novalibus patrum :
 et aliis congregantur absque iudicio.
 Qui parit virgae, odit filium suum :
 qui autem diligit illum, instanter erudit.
 Justus comedit, et replet animam suam :
 venter autem impiorum insaturabilis.

Cap. XIV. — Sapiens mulier aedificat domum suam,
 insipiens extructam quoque destruet manibus.

Ambulans recto itinere, et timens Deum,
 despicitur ab eo qui infami graditur via.

rant in peccatis, justis autem misericordes sunt, et miserentur, quae videntur ex fere similibus sententis Psalmorum xxvi et cxi in Graeco exemplare importata. In Hebraeo, ex eoque derivatis Hieronymianis codicibus non habentur.

In ore stulti virga superbiae :
 labia autem sapientium custodiunt eos.
 Ubi non sunt boves, presepe vacuum est :
 ubi autem plurimae segetes, ibi manifesta fortitudo bovis.
 Testis fidelis non mentitur :
 profert autem mendacium dolosus testis.
 Quaerit derisor sapientiam, et non inveniet :
 doctrina prudentium facilis.
 Vade contra virum stultum,
 et nescit labia prudentiae.
 Sapientia callidus est intelligere viam suam :
 et imprudentia stultorum errans.
 Stultus illudet peccatum,
 et inter justos morabitur gratia.
 Cor quod novit amaritudinem animae suae,
 in gaudio ejus non miscetibit extraneus.
 Domus impiorum delabitur :
 tabernacula vero justorum germinabunt.
 Est via, quae videtur homini justa :
 novissima autem ejus deducunt ad mortem.
 Risus dolore miscetibit,
 et extrema gaudii luctus occupat.
 Viis suis replebitur stultus,
 et super eum erit vir bonus.
 Innocens credit omni verbo :
 astutus considerat gressus suos.
 Sapiens timet, et declinat a malo,
 stultus transilit, et confidit.
 Impatiens operabitur stultitiam :
 et vir versutus odiosus est.
 Possidebunt parvuli stultitiam,
 et astuti exspectabunt scientiam :
 jacebunt mali ante honos :
 et impii ante portas justorum.
 Etiam proximo suo pauper odiosus erit :
 amici vero divitum multi.
 Qui despicit proximum suum, peccat :
 qui autem miseretur pauperis, beatus erit.
 Errant qui operantur malum :
 misericordia et veritas preparant bona.

In omni opere erit abundantia :
 ubi autem verba sunt plurima, ibi frequenter egestas.
 Corona sapientium, divitiae eorum :
 fatuitas stultorum, imprudentia.
 Liberat animas testis fidelis :
 et profert mendacia versipellis.
 In timore Domini fiducia fortitudinis,
 et filius ejus erit spes.
 Timor Domini fons vitae,
 ut declinet a ruina mortis.
 In multitudine populi dignitas regis :
 et in paucitate plebis ignominia principis.
 Qui patiens est, multa gubernatur prudentia :
 qui autem impatiens est, exallat stultitiam suam.
 Vita carniam, sanitas cordis :
 putredo ossium, invidia.
 Qui calumniatur egentem, exprobat factori ejus :
 honorat autem eum, qui miseretur pauperis.
 In malitia sua expelletur impius :
 sperat autem justus in morte sua :
 in corde prudentis requiescit sapientia,
 et indoctos quosque erudit.
 Justitia elevat gentem :
 miseros facit populos peccatum.
 Acceptus est regi minister intelligens :
 iracundiam ejus inutilis sustinebit.

Cap. XV. — Responso mollis frangit iram :
 sermo durus suscitatur furorem.
 Lingua sapientium ornat scientiam :
 os fatuorum ebullit stultitiam.
 In omni loco oculi Domini
 contemplantur malos et bonos.
 Lingua placabilis, lignum vite :
 quae autem immoderata est, conteret spiritum.
 Stultus irridet disciplinam patris sui :
 qui autem custodit increpationes, astutior fiet.
 Domus justi plurima fortitudo,
 et in fructibus impii conturbatio.

1. Additamentum, quod Vulgata retinet hoc loco, non legitur in mss. codicibus. Vile praesentium annotationem nostram ad cap. iii, vers. 13. Prout notatur numerus versuum in editis. *MARR.*

— Horum idem ferme additamentum in Vulgatae aliquot editionibus occurrit : *Filio doloso non erit boni, sermo autem sapientis prospere erunt actus, et dirigetur via ejus, quae ex superioris proxime capituli versu 13 in Graeco ad verbum mutata sunt.*

2. Neque in Hebraeo sunt, neque in Graeco, neque

demum in vetustioribus Latinis mss. quae hic subjungunt Vulgatae codices verba, *qui credit in Domino, misericordiam diligit.*

3. Nonnulla Vulgatae versionis exemplaria addunt, in abundanti justitia virtus maxima est : cogitationes autem impiorum eradicabuntur, quae nedom in Hebraeo, ex eoque expressis Hieronymianis codicibus, sed et in Graecis aliquot editionibus desiderantur, nec aliud videntur esse, quam subsequebantur versiculi, *domus justi, etc.* duplex interpretatio.

Labia sapientium disseminabunt scientiam :
cor stultorum dissimile erit.
Victimæ impiorum abominabiles Domino :
vota justorum placabilia.
Abominatio est Domino via impij :
qui sequitur justitiam, diligitur ab eo.
Doctrina mala deserenti viam :
qui increpationes odit, morietur.
Infernus, et perditio eorum Domino :
quanto magis corda filiorum hominum !
Non amat pestilens eum, qui se corripit :
nec ad sapientes graditur.
Cor gaudens exhilarat faciem :
in mœre animi deficitur spiritus.
Cor sapientis quærit doctrinam :
et os stultorum pascitur imperitiâ.
Omnes dies pauperis, mali :
secura mens quasi iuge convivium.
Melius est parum cum timore Domini,
quam thesauri magni et insatiabiles.
Melius est vocare ¹ [*Al. vocari*] ad olera cum
charitate,
quam ad vitulum saginatum cum odio.
Vir iracundus provocat rixas :
qui patiens est, mitigat suscitatas.
Her pigrorum quasi sepes spinarum :
via justorum absque offendiculo.
Filius sapiens lætificat patrem :
et stultus homo despicit matrem suam :
Stultitia gaudium stulto :
et vir prudens dirigit gressus.
Dissipantur cogitationes, ubi non est consilium,
ubi vero sunt plures consiliiarii, confirmantur.
Letatur homo in sententiâ oris sui :
et sermo opportunus est optimus.
Semita vitæ super eruditum,
ut declinet de inferno novissimum.
Domum superbiorum demolietur Dominus :
et firmos faciet terminos viduæ.
Abominatio Domini cogitationes male,
et purus sermo pulcherrimus ².

1. Plus habet *Vulgata viam vitæ*, quod tamen postremum verbum Hebræus non agnoscit.

2. Ita omnia mss. exemplaria : editi autem libri habent vocem passivam *coarari*. Marr.

3. Sibi jungunt *Vulgata* codices una serie, *firmabitur ab eo*, que nesciam textus originale, sed et Grecus, ac plerique Latini libri cum editi, tum mss. ignorant.

4. Denuo addit *Vulgata*, *per misericordiam et fidem purgantur peccata*, *per timorem autem Domini declinat omnis a malo* : qui subsequens ca-

Conturbat domum suam qui sectatur avaritiam :
qui autem odit munera, vivet :
Mens justi meditabitur obedientiam [*Al. sapien-*
tiam ³] :
os impiorum redundat malis.
Longe est Dominus ab impiis :
et orationes justorum exaudiet.
Lux oculorum lætificat animam :
fama bona impinguat ossa.
Auris, que audit increpationes vitæ,
in medio sapientium commorabitur.
Qui abicit disciplinam, despicit animam suam :
qui autem acquiescit increpationibus, sessor
est cordis.
Timor Domini, disciplina sapientiæ :
et gloriam præcedit humilitas.

Cap. XVI. — Hominis est animam præparare :
et Domini gubernare linguam.

Omnes viæ hominis patent oculis ejus :
spirituum ponderator est Dominus.
Revela Domino opera tua,
et dirigentur cogitationes tuæ.
Universa propter semetipsum operatus est Do-
minus :
impium quoque ad diem malum.
Abominatio Domini omnis arrogans :
etiam si manu ad manum fuerit, non est
innocens ⁴.
Misericordia et veritate redimitur iniquitas :
et in timore Domini declinat a malo.
Cum plauerint Domino viæ hominis,
inimicos quoque ejus convertet ad pacem.
Melius est parum cum justitia,
quam multi fructus cum iniquitate.
Cor hominis disponit viam suam :
sed Domini est dirigere gressus ejus.
Divinatio in labijs regis,
in judicio non errabit os ejus.
Pondus et statera judicia Domini sunt :
et opera ejus omnes lapides sæculi ⁵.

pituli sextus est versus : hic vero semel apud solos Septuaginta habetur.

5. Ms. San-Germanensis num. 15, *meditabitur sapientiam*. In Hebræo scriptum est, יתנה ליה, *iege laanoth*, *meditabitur ad respondendum*. Marr.

6. Hic quoque addit *Vulgatus* interpres, *initium viæ bonæ facere justitiam : accepta est autem apud Deum magis quam immolans hostiam*, Hebræo cum plerisque aliis libris refragante. Vid. cap. xv, 7.

7. Plerique post *Bedam* legunt *lapides sæculi*.

Abominabiles regi qui agunt impie :
quoniam justitia firmatur solum.
Voluntas regum labia justa :
qui recta loquitur, diligitur.
Indignatio regis, nuntii mortis :
et vir sapiens placabit eam.
In hilaritate vultus regis, vita :
et clementia ejus quasi imber serotinus.
Posside sapientiam, quia auro melior est :
et acquire prudentiam, quia pretiosior est
argento.
Semita justorum declinat mala :
custos animæ suæ servat viam suam.
Contritionem præcedit superbia :
et ante ruinam exaltabitur spiritus.
Melius est humiliari cum mitibus,
quam dividere spolia cum superbis.
Eruditus in verbo reperiet bona :
et qui in Domino sperat, beatus est.
Qui sapiens corde est, appellabitur prudens :
et qui dulcis eloquio, majora percipiet.
Fons vitæ eruditio possidentis,
doctrina stultorum fatuitas.
Cor sapientis erudit os ejus :
et labijs illius addet gratiam.
Favus mellis, verba composita :
dulcedo anime, sanitas ossium.
Est via quæ videtur homini recta :
et novissima ejus ducunt ad mortem.
Anima laborantis laborat sibi,
quia compulsi eum os suum.
Vir impius fodit malum,
et in labijs ejus ignis ardescit.
Homo perversus suscitât lites :
et verbosus separat principes.
Vir iniquus lætatur amicum suum :
et ducit eum per viam non bonam.
Qui attentis oculis cogitat prava,
mordens labia sua perficit malum.
Corona dignitatis senectus,
quæ in viis justitiæ reperietur.
Melior est patiens viro forti :
et qui dominatur animo suo, expugnatore
urbium :
Sortes mittuntur in sinum,
sed a Domino temperantur.

Cap. XVII. — Melior est buccella sicca cum
gaudio,
quam domus plena victimis cum jurgio.
Servus sapiens dominabitur filiis stultis,
et inter fratres hæreditatem dividet.
Sicut igne probatur argentum, et aurum ca-
mino :
ita corda probat Dominus.
Malus obedit linguæ iniquæ,
et fallax obtemperat labijs mendacibus.
Qui despicit pauperem, exprobrat factori ejus :
et qui ruina lætatur alterius, non erit impu-
nitus.
Corona senum filii filiorum :
et gloria filiorum patres eorum.
Non decent stultum verba composita ;
nec principem labium mentiens.
Gemma gratissima, expectatio prestolantis :
quocunque se vertit, prudenter intelligit.
Qui celat delictum, quærit amicitias :
qui altero sermone repetit, separat federatos.
Plus proficit correptio apud prudentem,
quam centum plage apud stultum.
Semper jurgia quærit malus :
Angelus autem crudelis mittetur contra eum.
Expedi magis uræ occurrere raptis fetibus,
quam fatuo confidenti sibi in stultitia sua.
Qui reddit mala pro bonis,
non recedet malum de domo ejus.
Qui dimittit aquam, caput est jurgiorum :
et antequam patiatur contumeliam, judicium
deserit.
Qui justificat impium, et qui condemnat justum,
abominabilis est uterque apud Deum.
Quid prodest stulto habere divitias,
cum sapientiam emere non possit ?
Omni tempore diligit qui amicus est :
et frater in angustiis comprobatur.
Homo stultus plaudet manibus,
cum sponderit pro amico suo.
Qui meditatur discordiam, dirigit rixas :
et qui exaltat ostium ², quærit ruinam.
Qui perversi cordis est, non inveniet bonum :
et qui vertit linguam, incidet in malum.
Natus est stultus in ignominiam suam :
sed nec pater in fatuo lætabitur.

1. Additis *Vulgatus* interpres alterum versiculum, *qui aliam facit domum suam, quærit ruinam : et qui evitat discere, incidet in mala*, ex solis Septuaginta derivatum.

2. Nonnulli Latini libri *os tuum*, pro *ostium* ferunt : quod idem verbum qui legunt, de ore plerumque interpretantur.

Animus gaudens etatem floridam facit :
spiritus tristic exsiccata ossa.
Munera de sinu impius accipit,
ut pervertat semitas iudicii.
In facie prudentis lucet sapientia :
oculi stultorum in finibus terrarum.
Ira patris, filius stultus :
et dolor matris quae genuit eum.
Non est bonum damnum inferre justo,
nec percutere principem, qui recta iudicat.
Qui moderatur sermones suos, doctus et prudens est :
et pretiosi spiritus vir eruditus.
Stultus quoque si tacerit, sapiens reputabitur :
et si compresserit labia sua, intelligens.

Cap. XVIII. — Occasiones¹ quaerit qui vult recedere ab amico :
omni tempore erit exprobrabilis.
Non recipit stultus verba prudentiae :
nisi ea dixeris, quae versantur in corde ejus.
Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit :
sed sequitur eum ignominia et opprobrium.
Aqua profunda verba ex ore viri :
et torrens redundans fons sapientiae.
Accipere personam impii non est bonum,
ut declines a veritate iudicii.
Labia stulti miscent se rixis :
et os ejus iurgia provocat.
Os stulti contritio ejus :
et labia ipsius, ruina animae ejus.
Verba bilinguis, quasi simplicia :
et ipsa perveniunt ad [At. usque ad] interiora ventris.²
Qui mollis et dissolutus est in opere suo,
frater est sua opera dissipans.

1. In Hebraeo est, **התורה** quod proprio desiderium sonat, sive, ut Aquila et Symmachus interpretantur, **התורה**. Maluerit vero Hieronymus receptam vulgo ex LXX lectionem retinere, aut legerit ipsomet in Hebraeo exemplari, voce haec ita absimili, **התורה**, id est, *occasionem*, pro *תורה*.

2. Subdit Vulgata, *pigrum defieci timor, anima autem effeminatorem esurient*; quae vetus interpretatio est, ex LXX ejusdem versiculi, *verba bilinguis, etc.* In Complutensi autem editione, et Hieronymianis codicibus non habetur.

3. Neque Hebraeus, neque Latinae aliquot editiones adjectum istud *bonam*, agnoscunt.

Turris fortissima, nomen Domini :
ad ipsum currit justus, et exallabitur.
Substantia divitis urbis roboris ejus,
et quasi murus validus circumdans eum.
Antequam conteratur, exallatur cor hominis :
et antequam glorificetur, humiliatur.
Qui prius respondet quam audiat,
stultum se esse demonstrat, et confusione dignum.
Spiritus viri sustentat imbecillitatem suam :
spiritum vero ad irascendum facilem quis poterit sustinere ?

Cor prudens possidebit scientiam :
et auris sapientium quaerit doctrinam.
Donum hominis dilatat viam ejus,
et ante principes spatium ei facit.
Justus, prior est accusator sui :
venit amicus ejus, et investigabit eum.
Contradictiones comprimit sors,
et inter potentes quoque djudicat.
Frater, qui adjuvatur a fratre, quasi civitatis firma :
et iudicia quasi vectes urbium.
De fructu oris viri replebitur venter ejus :
et gemina laborum ipsius saturabunt eum.
Mors, et vita in manu linguae :
qui diligunt eam, comedent fructus ejus.
Qui invenit mulierem bonam³, invenit bonum :
et haerit jucunditatem a Domino.⁴
Cum obsecrationibus loquetur pauper :
et dives effabitur rigide,
Vir amabilis⁵ [At. amicabile] ad societatem,
magis amicus erit, quam frater.

Cap. XIX. — Melior est pauper, qui ambulat in simplicitate sua,
quam torquens labia sua insipiens⁶.

4. Hic iterum alium versiculum Vulgatae quidam codices addunt : *Qui expedit mulierem bonam, expedit bonum : qui autem tenet adulteram, stultus est et impius*, quem Latini ipsi codices plerique post Hebraeorum nesciunt. Vide criticos sacros.

5. Pro amabilis, mss. plures legunt amicabilem : *Vir amicabile, etc.* Impolita quidem vox, sed quae sensum Scripturae non incongruum reddat. Id quoque retinet speculum S. Augustini. MAR.

6. In exemplaribus canonis, ac in nonnullis aliis mss. codicibus legitur, *quam dives torquens labia insipiens*; sed verbum *dives* non habetur in Hebraeo, neque in antiquissimis aliquot mss. emendationibus

Ubi non est scientia animae, non est bonum :
et qui festinus est pedibus, offendet.
Stultitia hominis supplantat gressus ejus :
et contra Deum fervet animo suo :
Divitiae addunt amicos plurimos :
a paupere autem et hi, quos habuit, separantur.
Testis falsus non erit impunitus :
et qui mendacia loquitur, non effugiet.
Multi colunt personam potentis,
et amici sunt dona tribuentis.
Fratres hominis pauperis oderunt eum :
insuper et amici procul recesserunt ab eo.
Qui tantum verba sectatur, nihil habebit :
qui autem possessor est mentis, diligit animam suam,
et custos prudentiae inveniet bona.
Testis falsus non erit impunitus :
et qui loquitur mendacia, peribit.
Non decet stultum deliciae,
nec servum dominari principibus.
Doctrina viri per patientiam noscitur :
et gloria ejus est iniqua praetergredi.
Sicut fremitus leonis, ita et regis ira :
et sicut ros super herbam, ita hilaritas ejus.
Dolor patris, filius stultus :
et lecta jugiter perstillantia, litigiosa mulier.
Domus, et divitiae dantur a patribus :
a Domino autem proprie uxor prudens.
Pigredo immittit soporem,
et anima dissoluta esuriet.
Qui custodit mandatum, custodit animam suam,
qui autem negligit vias suas, mortificabitur.
Feneratur Domino qui miseretur pauperis :
et vicissitudinem suam reddet ei :
Erudi filium tuum, ne desperes :
ad interfectionem autem ejus ne ponas animam tuam.
Qui impatiens est, sustinebit damnum :
et cum rapuerit, aliud apponet.
Audi consilium, et suscipe disciplinam,
ut sis sapiens in novissimis tuis.
Multae cogitationes in corde viri :
voluntas autem Domini permanebit.
Homo indigens misericors est :
et melior est pauper, quam vir mendax.

versionis Hieronymi. Additum est ad complendam oppositionem cum precedenti commate, in quo *pauper* post se vocem *cites* sibi contrariam exigere

Timor Domini ad vitam :
et in plenitudine commorabitur, absque visitatione pessimi [At. pessima].
Abscondit piger manum suam sub ascella,
nec ad os suum applicat eam.
Pestilente flagellato, stultus sapientem erit :
si autem corripueris sapientem, intelliget disciplinam.
Qui affligit patrem, et fugat matrem,
ignominiosus est et infelix.
Non cesses, fili, audire doctrinam,
nec ignores sermones scientiae.
Testis iniquus deridet iudicium :
et os impiorum devorat iniquitatem.
Parata sunt derisoribus iudicia :
et mallet percutientes stultorum corporibus.

Cap. XX. — Luxuriosa res, vinum et tumultuosa ebrietas ;
quicunque his delectatur, non erit sapiens.
Sicut rugitus leonis, ita terror regis :
qui provocat eum, peccat in animam suam.
Honor est homini, qui separat se a contentione :
omnes autem stulti miscentur contumeliis.
Propter frigus piger arare nolit :
mendicabit ergo aestate, et non dabitur illi.
Sicut aqua profunda, sic consilium in corde viri :
sed homo sapiens exhauriet illud.
Multi homines misericordes vocantur :
virum autem fidelem quis inveniet ?
Justus, qui ambulat in simplicitate sua,
beatos post se filios derelinquet.
Rex, qui sedet in solio iudicii,
dissipat omne malum intuitu suo.
Quis potest dicere : Mundum est cor meum,
purus sum a peccato ?
Pondus et pondus, mensura et mensura :
utrumque abominabile est apud Deum.
Ex studiis suis intelligitur puer,
si munda et recta sint opera ejus.
Aurem audientem, et oculum videntem,
Dominus fecit utrumque.
Noli diligere somnum, ne te egestas opprimat :
aperi oculos tuos, et saturare panibus.
Malum est, malum est, dicit omnis emptor :
et cum recesserit, tunc gloriabitur.

videbatur, MAR. — Vulgata plus habet hic *dices*, quae vox neque in Hebraeo, neque in ipsis LXX aliisque melioris notae Hieronymianis codicibus habetur.

Est aurum, et multitudo gemmarum :
vas autem pretiosum labia scientiæ.
Tolle vestimentum ejus, qui fidejussor exstitit
alieni,
et pro extraneis aufer pignus ab eo.
Suavis est homini panis mendacii :
et postea implebitur os ejus calculo.
Cogitationes consilii roborantur :
et gubernaculis tractanda sunt bella.
Ei, qui revelat mysteria, et ambulat fraudulente,
et dilatat labia sua, ne commiscearis.
Qui maledicit patri suo, et matri,
extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris.
Hæreditas, ad quam festinatur in principio,
in novissimo benedictione caret.
Ne dicas : Reddam malum :
expecta Dominum, et liberabit te.
Abominatio est apud Dominum pondus et pon-
dus :
statera dolosa non est bona.
A Domino diriguntur gressus viri :
quis autem hominum intelligere potest viam
suam ?
Ruina est hominis devorare sanctos,¹
et post vota tractare.
Dissipat impios rex sapiens,
et incurvat super eos fornicem.
Lucerna domini spiraculum hominis,
quæ investigat omnia secreta ventris.
Misericordia et veritas custodiunt regem,
et roboratur clementia thronus ejus.
Exultatio juvenum fortitudo eorum,
et dignitas senum, canities.
Livor vulneris absterget mala :
et plagæ in secretioribus ventris.

Cap. XXI. — Sicut divisiones aquarum, ita cor
regis in manu Domini :
quocunque voluerit, inclinabit illud.
Omnis via viri recta sibi videtur :
appendit autem corda Dominus.
Facere misericordiam et iudicium,
magis placet Domino, quam viclima.
Exaltatio oculorum et dilatatio cordis :
lucerna impiorum peccatum.

1. Exscriptores exemplarium canonis addiderunt hoc loco verba duo isthæc, *pro malo* ; in his enim legimus, *reddam malum pro malo* ; sed id vitiosum comprobatur. MART.

2. Dissentiunt inter se Latine quedam editiones, quarum aliæ habent, *ruina est homini devorare*

Cogitationes robusti semper in abundantia :
omnis autem piger semper in egestate.
Qui congregat thesauros lingua mendacii,
vanus est², et impingetur ad laqueos mortis.
Rapinæ impiorum detrahent eos,
quia noluerunt facere iudicium.
Perversa via viri, aliena est :
qui autem mundus est, reclusum opus ejus.
Melius est sedere in angulo domatis,
quam cum muliere litigiosa, et in domo com-
muni.
Anima impii desiderat malum,
non miserebitur proximo suo.
Mucato pestilente, sapientior erit parvulus :
et si sceleret sapientem, sumet scientiam.
Excogitat justus de domo impii,
ut detrahat impios a malo.
Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis,
et ipse clamabit, et non exaudietur.
Munus absconditum extinguit iras,
et donum in sinu indignationem maximam.
Gaudium justo est facere iudicium,
et pavor operantibus iniquitatem.
Vir, qui erraverit a via doctrinæ,
in costu gigantum commorabitur.
Qui diligit epulas, in egestate erit :
qui amat vinum, et pinguis, non ditabitur.
Pro justo datur impius :
et pro rectis iniquus.
Melius est habitare in terra deserta,
quam cum muliere rixosa et iracunda.
Thesaurus desiderabilis, et oleum in habitaculo
justi :
et imprudens homo dissipabit illud.
Qui sequitur justitiam, et misericordiam,
inveniet vitam, justitiam, et gloriam.
Civitatem fortium ascendit sapiens,
et destruxit robur fiduciæ ejus.
Qui custodit os suum, et linguam suam,
custodit ab angustiis animam suam.
Superbus et arrogans vocatur indoctus,
qui in ira operatur superbiæ.
Desideria occidunt pigrum :
noluerunt enim quidquam manus ejus ope-
rari ;

sanctos, alio devocare aut denotare sanctos. Propior Hebræo ac germana impressa lectio est. Mox retrahere Vulgati libri pro tractare legunt.

3. Vulgati, et quidam penes Martian. mss. libri, *vanus et excors est, etc.* ex 80 Septuaginta versione.

Tota die concupiscit et desiderat :
qui autem justus est, tribuet, et non cessabit.
Hostiæ impiorum abominabiles,
quia offeruntur ex scelere.
Testis mendax peribit :
vir obediens loquetur victoriam.
Vir impius procaeciter obfirmat vultum suum :
qui autem rectus est, corrigit viam suam.
Non est sapientia, non est prudentia,
non est consilium contra Dominum.
Equus paratur ad diem belli :
Dominus autem salutem tribuit.

Cap. XXII. — Melius est nomen bonum, quam
divitiæ multe.
super argentum et aurum, gratia bona.
Dives et pauper obviaverunt sibi :
utriusque operator est Dominus.
Callidus vidit malum, et abscondit se :
innocens portransiit, et afflictus est damno.
Finitis modestiæ timor Domini,
divitiæ et gloria et vita.
Arma et gladii in via perversi :
custos autem animæ suæ longe recedit ab eis.
Proverbum est : Adolescens juxta viam suam,
etiam cum senuerit, non recedit ab ea.
Dives pauperibus imperat :
et qui accipit mortuum, servus est feneratoris ;
Qui seminat iniquitatem, metet mala,
et virga iræ suæ consummabitur.
Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur :
de panibus enim suis dedit pauperi¹.
Ejice derisorem, et exibat cum eo jurgium,
cessabuntque causæ et contumeliæ.
Qui diligit cordis manditiam,
propter gratiam laborum suorum habebit
amicum regem.
Oculi Domini custodiunt scientiam :
et supplantantur verba iniqui.
Dicit piger : Leo est foris,
in medio platearum occidendus sum.
Fovea profunda os aliene :
cui iratus est Dominus, incidet in eam.
Stultitia colligata est in corde pueri,
et virga disciplinæ fugabit eam.
Qui calumniatur pauperem, ut augeat divitiæ
suas, dabit ipse ditiori, et egabit.

Inclina aurem tuam, et audi verba sapientium :
appone autem cor ad doctrinam meam.
Quæ pulchra erit tibi, cum servaveris eam in
ventro [17. corde] tuo,
redundabit in labiis tuis :
Ut sit in Domino fiducia tua,
unde et ostendi eam tibi hodie.
Ecce descripsi eam tibi tripliciter,
in cogitationibus et scientia :
Ut ostenderem tibi firmitatem, et eloquia veri-
tatis,
respondere ex his, illis qui miserunt te.
Non facias violentiam pauperi, quia pauper est :
neque conteras egenum in porta :
Quia iudicabit Dominus causam ejus,
et configet eos, qui confixerunt animam ejus :
Noli esse amicus homini iracundo,
neque ambules cum viro furioso :
Ne forte discas semitas ejus,
et sumas scandalum animæ tuæ.
Noli esse cum his, qui defigunt manus suas,
et qui vades se offerunt pro debitis.
Si enim non habes unde restituas,
quid causæ est ut tollat operimentum de
cubili tuo ?
Ne transgrediaris terminos antiquos,
quos posuerunt patres tui.
Vidisti virum velocem in opere suo,
coram regibus stabit,
nec erit ante ignobiles.

Cap. XXIII. — Quando sederis, ut comedas cum
principe,
Diligenter attende quæ posita sunt ante faciem
tuam :
Et statue cultrum in gutture tuo,
si tamen habes in potestate animam tuam,
ne desideres de cibis ejus, in quo est panis
mendacii.
Noli laborare ut diteris :
sed prudentiæ tuæ pone modum.
Ne erigas oculos tuos ad opes, quas habere non
potes :
quia facient sibi pennas quasi aquilæ,
et volabunt in cælum.
Ne comedas cum homine invido,
et ne desideres cibos ejus :

1. Quedam Vulgati editiones addunt, *victoriam et honorem acquirere qui dat munera, animam autem aufer accipientium* : quo in aliis istidem editionibus,

Hieronymianis codicibus, donum et Hebræo non sunt.

Quoniam in similitudinem arioli et conjectoris
æstimat quod ignorat.
Comedo et bibe, dicit tibi :
et mens ejus non est tecum.
Cibos, quos comederas, evomes,
et perdes pulchros sermones tuos.
In auribus insipientium ne loquaris :
quia despicient doctrinam eloquii tui.
Ne attingas terminos parvulorum¹ :
et agrum pupillarum ne introeas.
Propinquus enim illorum fortis est :
et ipse iudicabit contra te causam illorum.
Ingrediat ad doctrinam cor tuum,
et aures tuæ ad verba scientiæ.
Noli subtrahere a puero disciplinam :
si enim percusseris eum virga, non morietur.
Tu virga percutes eum :
et animam ejus de inferno liberabis.
Fili mi, si sapiens fueris animus tuus,
gaudebit tecum cor meum :
Et exsultabunt renes mei,
cum locuta fuerint rectum labia tua.
Non æmuletur cor tuum peccatores :
sed in timore Domini esto tota die :
Quia habebis spem in novissimo,
et præstatio tua non auferetur.
Audi, fili mi, et esto sapiens :
et dirige in via animum tuum.
Noli esse in conviviis potatorum,
nec in comessationibus eorum, qui carnes ad
vescendum conferunt :
Quia vacantes potibus, et dantes symbola con-
sumentur,
et vestietur pannis dormitatio.
Audi patrem tuum, qui genuit te,
et ne contemnas cum senuerit mater tua.
Veritatem eme, et noli vendere
sapientiam, et doctrinam, et intelligentiam.
Exsultat gaudio pater justus :
qui sapientiam genuit, habitabit in eo.
Gaudeat pater tuus, et mater tua,
et exsulet quæ genuit te.
Præbe, fili mi, cor tuum mihi :
et oculi tui vias meas custodiant.

1. Est autem in Hebræo *עולם עולם*, quod est terminus olim, sive veteres, pro quo videtur s. pater *עולם*, duplici solum abstracto, legisse *helem*, quod est *adolescens*, sive *parvulus*, pro *עולם*, quod solo intermedio *vau* differt.

Fovea enim profunda est meretrix,
et puteus augustus, aliena.
Insidiatur in via quasi latro,
et quos incautos viderit, interficiet,
Cui vae? Cujus patri vae?
Cui rixæ? Cui foveæ?
Cui sine causa vulnera?
Cui suffusio oclorum?
Nonne his qui commorantur in vino,
et student calicibus epotandis?
Ne intuearis vinum quando flavescit,
cum splenduerit in vitro color ejus.
Ingreditur blando, sed in novissimo mordebit
ut coluber,
et sicut regulus venena diffundet.
Oculi tui videbunt extraneas,
et cor tuum loquetur perversa.
Eris sicut dormiens in medio mari,
et quasi sopitus gulæ ratorum, amisso clavo :
Et dices : Verberaverunt me, sed non dolui :
traxerunt me, et ego non sensi :
quando evigilabo, et rursus vina reperiam?

Cap. XXIV. — Ne æmuleris viros malos,
nec desideres esse cum eis :
Quia rapinas meditatatur mens eorum,
et fraudes labia eorum loquuntur.
Sapientia ædificabit domus,
et prudentia roborabitur.
In doctrina replebuntur cellaria,
universa substantia pretiosa et pulcher-
rima.
Vir sapiens, fortis est :
et vir doctus, robustus et validus.
Quia cum dispositione initur bellum :
et erit salus ubi multa consilia sunt.
Excelsa stulto sapientia,
in porta non aperiet os suum.
Qui cogitat mala facere,
stultus vocabitur.
Cognitio stulti peccatum est :
et abominatio hominum detractor.
Si desperaveris lassus in die angustiarum :
imminuetur fortitudo tua.

2. Hebræus habet ad verbum, *cui oi* (sive *væ*) et *cui aboi* (sive *patri væ*). Hebræice : *למי אוי* et *למי אוי*. Videtur vero doctis viris Hieronymus alteram isocolon trilus sequeatim verbis ita legisse, *אוי למי אוי*, sive *אוי למי אוי* duobus verbis, suffecto altero *aleph*, pro *אוי*.

Erue eos, qui ducuntur ad mortem :
et qui trahuntur ad interitum liberare ne-
cesses.
Si dixeris : Vires non suppetunt :
qui inspector est cordis, ipse intelligit.
Et servatorem animæ tuæ nihil fallit,
reddetque homini juxta opera sua.
Comede, fili mi, mel, quia bonum est,
et favum dulcissimum gutturi tuo.
Sic et doctrina sapientiæ animæ tuæ :
quam cum inveneris, habebis in novissimis¹,
et spes tua non peribit.
Ne insidieris, et quæras impietatem in domo
justi,
neque vastes requiem ejus,
Septies enim cadit [AL. cadit] justus et resurget :
impij autem corruent in malum.
Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas,
et in ruina ejus ne exsulet cor tuum :
Ne forte videat Dominus, et displiceat ei,
et auferat ab eo iram suam.
Ne contendas cum pessimis,
nec æmuleris impios :
Quoniam non habent futurorum spem mali,
et lucerna impiorum exstinguetur.
Time Dominum, fili mi, et regem :
et cum detractoribus non commiscearis :
Quoniam repente consurget perditio eorum :
et ruinam utriusque quis novit?

HÆ QUOQUE PARABOLÆ SALOMONIS,

QUAS TRANSLULERUNT VIRI EZECHIE REGIS JUDA².

Cap. XXV. — Gloria Dei est celare verbum,
et gloria regum investigare sermonem.
Cælum sursum, et terra deorsum,
et cor regum inscrutabile.
Aufer rubiginem de argento,
et egredietur vas purissimum.
Aufer impietatem de vultu regis,
et firmabitur justitia thronus ejus.
Ne gloriosus appareas coram rege,
et in loco magnorum ne steteris.

1. Plus habent edit. et penes Maritanæum mss. aliquot libri, in *novissimis spem*; in Hebræo autem duntaxat est, *ויש אחרית*, et erit in extremis.

2. Male in canone Mamm. positum hic legitur *diapsalma* post verbum *Juda*. MART.

Hæc quoque sapientibus :
Cognoscere personam in judicio, non est ho-
num.
Qui dicunt impio : Justus es :
maledictus eis populi, et detestabuntur eos
tribus.
Qui arguunt, laudabuntur :
et super ipsos veniet benedictio :
Labia deosculabitur,
qui recta verba respondet.
Præpara foris opus tuum,
et diligenter exerce agrum tuum :
ut postea ædifices domum tuam.
Ne sis testis frustra contra proximum tuum,
nec lactes quemquam labijs tuis.
Ne dicas : Quomodo fecit mihi, sic faciam ei :
reddam unicuique secundum opus suum.
Per agrum hominis pigri transiri,
et per vineam viri stulli,
Et ecce totum repleverant urticae ;
operuerant superficiem ejus spine,
et maceria lapidam destructa erat.
Quod cum vidisses, posui in corde meo,
et exemplo didici disciplinam.
Parum, inquam, dormies, modicum dormi-
tabis,
pauxillum manus conseres, ut quiescas :
Et veniet tibi quasi cursor egestas tua,
et mendicatis quasi vir armatus.

Melius est enim ut dicatur tibi : Ascende huc,
quam ut humiliter coram principe.
Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in jurgio
cito :
ne postea emendare non possis,
cum dehonestaveris amicum tuum.
Causam tuam tracta cum amico tuo,
et secretum extraneo ne reveles :
Ne forte insultet tibi cum audierit,
et exprobrare non cesset³.

3. Hunc alium versiculum sufficiant Vulgate co-
dices : *gratia et amicitia liberant : quas tibi serva,
ne exprobrabilis fias* : ex solis quidem Septuaginta
derivatum, sed qui præterea addunt, *ἀλλὰ ἐδίετον
ταῖς ὁδοῖς σου ἐὼς συναλλάξεις*, sed observa vias tuas